

Úrskurður sakadóms Suður-Múlasýslu 6. maí 1960.

Heimilt er að spyrja frú Fjólu Kristjánsdóttur sem vitni hér í dóminum um atriði, sem skeðu á heimili hennar varðandi veru Arnþórs Þórólfssonar í Læknishúsinu eftir 7. október s.l.

Mánudaginn 23. maí 1960.

Nr. 3/1957. **Guðmundur og Sigurður Eyjólfssynir og Arnþrúður Guðjónsdóttir f. h. dánarbús Eyjólfss Guðmundssonar**
(Egill Sigurgeirsson hrl.)

gegn
Kristjáni Bjarnasyni (Sigurður Ólason hrl.)
og gagnsök.

Dómendur:

hæstaréttardómararnir Þórður Eyjólfsson, Árni Tryggvason, Jónatan Hallvarðsson og Lárus Jóhannesson og Ármann Snævarr prófessor.

Landskiptamál.

Dómur Hæstaréttar

Aðaláfrýjendur hafa skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 8. janúar 1957 og fengið gjafsókn hér fyrir dómi. Krefjast þeir þess, að hinum áfrýjaða dómi verði hrundið og að þeir verði sýknaðir af kröfum gagnáfrýjanda í málinu. Svo krefjast þeir og málskostnaður úr hendi gagnáfrýjanda í héraði og fyrir Hæstarétti, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál, og að skipuðum talsmanni þeirra verði dæmd málflutningslaun úr rikissjóði bæði í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi hefur áfrýjað málinu af sinni hálfu með stefnu 9. janúar 1957, og hefur hann einnig fengið gjafsókn fyrir Hæstarétti. Krefst hann þess, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur að niðurstöðu til og að aðaláfrýjendum verði dæmt að greiða in solidum málskostnað fyrir

Hæstarétti, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál. Einnig krefst hann þess, að skipuðum talsmanni hans fyrir Hæstarétti verði dæmd málflutningslaun úr ríkissjóði.

Hinn 19. júní 1957 var í Hæstarétti kveðinn upp úrskurður í máli þessu um öflun framhaldsgagna. Af því tilefni var hlutast til um, að dómkvaddur kunnáttumaður gerði uppdrátt af landi Hvalsjarða, sem sýndi merki jarðanna samkvæmt landamerkjaskrá og önnur þau atriði, sem greinir í 1. tölulið úrskurðarins. Á dómþingi 1. og 2. apríl 1958 var uppdrátturinn lagður fyrir eigendur og aðra fyrirsvarsmenn Hvalsjarða og aðliggjandi jarða. Kom þá og síðar í ljós, að gagnáfrýjanda greindi á við fyrirsvarsmenn sumra jarðanna um landamerki. Merkjadómur Skaftafellssýslu tók ágreining þenna til meðferðar, og gekk dómur í því máli í héraði 19. desember 1959 og í Hæstarétti 5. maí 1960. Var mál það, sem hér liggur fyrir, látið biðja þess, að fullnaðardómur gengi í landamerkjamálinu.

Hinn 19. apríl 1958 komu yfirlandskiptamenn fyrir dóm og gerðu grein fyrir afstöðu sinni til þeirra atriða, sem um ræðir í 3. tölulið fyrrnefnds úrskurðar Hæstaréttar. Eru þeir á einu máli um, að krossskipting sú á landinu, sem gerð var við yfirlandskiptin, hafi verið nauðsynleg til að koma í veg fyrir, að ágangur af Klifandi mæddi allur á annarri jörðinni. Með því að láta báðar jarðirnar fá land að ánni, hafi áhættunni af ágangi hennar verið jafnað á þær. Í öðru lagi hafa flestir þeirra lýst það skoðun sína, að þar sem landgæði jarðarinnar séu að mun meiri á austurhluta hennar, hafi verið á því mikil vandkvæði eða jafnvel ógerningur að skipta henni þannig, að í hlut annars aðiljans kæmi samfellt land að vestanverðu, en hins að austanverðu. Hættu á spjöllum af sandfoki kveða yfirlandskiptamenn vera með öllum suðurhluta Hvalslands, og þar sem Hvoll I (Suður-Hvoll) hafi hlotið þar meira land, sé sandfokshætta þar þeim mun meiri. Við yfirlandskiptin hafi verið tekið tillit bæði til hættu af sandfoki og ágangs Klifandi á landið.

Í málflutningi af hálfu gagnáfrýjanda hefur verið að því fundið, að yfirlandskiptamenn muni ekki hafa gert sér fulla grein fyrir vesturmörkum Hvolsslands, enda muni spilda úr landi Péturseyjarjarða niður við Hvolssmóa hafa verið tekin undir skiptin. Í héraðsdómi er einnig að því vikið, að ekki sjáist af gögnum málsins, að yfirlandskiptamenn hafi gengið úr skugga um, hver væru landamerki jarðarinnar að vestan. Eftir uppsögu héraðsdóms hefur formaður yfirlandskiptanefndar lýst því fyrir dómi, að við yfirlandskiptin hafi vesturmörkin verið miðuð við línu gegnum tvö vörðubrot syðst og vestast í Hvolssmóa og lína þessi framlengd til norðurs. Gróíð land Péturseyjar vestan þessarar línu hafi verið dregið frá gróinni landstærð, sem reiknuð hafi verið út í einu lagi. Þegar athuguð er niðurstaða fyrrgreinds landamerkjamáls um vesturmörk Hvolsslands, þá er auðsætt, að lína sú, sem yfirlandskiptamenn miðuðu við, vikur á þessu svæði, þ. e. niður í Hvolssmóa, svo lítið frá réttri landamerkjalínu, að sá munur getur engin áhrif haft á heildarskiptin.

Í málflutningi gagnáfrýjanda hefur verið bent á það, að í sambandi við ágang af ánni Klifandi hafi yfirlandskiptamenn ekki tekið tillit til þess, að stofnaður hafi verið af ríkssjóðsframlagi Jarðabótasjóður Hvolssjarða, en hlutverk hans sé að vinna upp með endurbótum á Hvolssjörðum það, sem eyðast kynni vegna landbrots af ánni Klifandi. Telur héraðsdómur það og vera galla á yfirlandskiptagerðinni, að þar skuli ekki vera að þessu vikið. Sjóður þessi var á sínum tíma lagður undir stjórn Búnaðarfélags Dyrhólahrepps, og gilda um úthlutun á honum sérstakar reglur, dags. í nóvember 1947. Voru því ekki rök til að taka sjóðinn undir skiptin.

Að því er varðar svonefnda krossskiptingu landsins, hafa yfirlandskiptamenn með framanskráðri umsögn sinni fært veigamikil rök að því, að sanngjörn skipting landsins milli aðilja hefði traúðla náðst með öðrum hætti. Þykir þessi skiptatilhögun því ekki út af fyrir sig eiga að valda riftun á yfirlandskiptagerðinni. Þá má og með skirskotun til for-

sendna hins áfrýjaða dóms fallast á það álit héraðsdómenda, að ekki séu fram komin rök fyrir því, að aðiljum hafi verið mismunað, miðað við landgæði og aðstöðu til búrekstrar. Verður skiptunum því ekki heldur hnekkt af þeirri ástæðu.

Í yfirlandskiptagerðinni er þess getið, að skiptin taki ekki til Heimrikvísar og ógróins lands í sandgræðslugirðingu. Þá ber yfirlandskiptagerðin það og með sér, að skiptin taka ekki til alls lands jarðarinnar að vestan og norðvestan. Gagnáfrýjandi hefur gagnrýnt þessa framkvæmd á yfirlandskiptunum og krafizt, að landskiptin verði látin taka til þessara óskiptu svæða.

Yfirlandskiptamenn virðast ekki hafa talið rétt að skipta öðru en grónu landi í sandgræðslugirðingunni. Klifandi-aurana kveða þeir sig hafa talið einskis nýtt land og því ekki tekið þá með til skipta. Þá hafa þeir og lýst því, að þeir hafi talið aðiljum hagkvæmara að hafa Heimrikvís óskipta vegna umferðar og þar sem hún einnig nýttist þannig betur til skjóls og aðgangs að vatni fyrir búpening.

Þar sem bein krafa hefur komið fram um skiptingu á nefndum svæðum og þau verða ekki undanskilin skiptum samkvæmt ákvæðum landskiptalaga nr. 46/1941, sbr. einkum 3. og 13. gr. þeirra, þá ber að framkvæma skiptingu þeirra. Ákveða má þó aðiljum umferðarrétt, eftir því sem nauðsyn þykir til bera. Með því að óvíst er, hvort unnt sé að framkvæma hagkvæm og réttlát skipti á svæðum þessum án þess að haggja að einhverju leyti þegar framkvæmdum skiptum, þá verður ekki hjá því komizt að fella yfirlandskiptagerðina frá 10. maí 1952 úr gildi og leggja fyrir yfirlandskiptamenn að taka skiptin upp að nýju samkvæmt því, sem að framan var rakið.

Rétt þykir, að málskostnaður falli niður bæði í héraði og fyrir Hæstarétti. Málflutningslaun skipaðra talsmanna aðilja í héraði og fyrir Hæstarétti, sem ákveðast samtals kr. 40.000.00 til hvors þeirra, greiðist úr ríkissjóði.

Dómsorð:

Landskiptagerð yfirlandskiptanefndar frá 10. maí 1952 á landi Hvals í Dyrhólahreppi er úr gildi felld, og ber yfirlandskiptamönnum að framkvæma skiptin samkvæmt því, er að framan greinir.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

Málflutningslaun skipaðra talsmanna aðilja í héraði og fyrir Hæstarétti, Sigurðar Ólasonar og Egils Sigurgeirssonar hæstaréttarlögmanna, kr. 40.000.00 til hvors, greiðist úr ríkissjóði.

Dómur aukabings Skaftafellssýslu 10. október 1956.

Ár 1956, miðvikudaginn 10. október, var í aukadómþingi Skaftafellssýslu, sem haldið var á skrifstofu bæjarfógetans í Kópavogi af Sigurgeiri Jónssyni, dómara samkvæmt umboðsskrá, og Zophoníasi Pálssyni og Rögnvaldi Guðjónssyni með dómsmönnum, kveðinn upp dómur í aukadómþingsmálinu Kristján Bjarnason, eigandi og ábúandi Hvals II, gegn Guðmundi og Sigurði Eyjólfssonum, ábúendum Hvals I, og Arnþrúði Guðjónsdóttur f. h. dánarbús Eyjólfs Guðmundssonar.

Mál þetta, sem tekið var til dóms hinn 4. þ. m., er höfðað fyrir aukadómþingi Skaftafellssýslu með stefnu, útgefinni 6. maí 1955, af Kristjáni Bjarnasyni, bónda að Hvoli II (Norður-Hvoli) í Dyrhólahreppi, gegn Guðmundi og Sigurði Eyjólfssonum, ábúendum Hvals I, og Arnþrúði Guðjónsdóttur f. h. dánarbús Eyjólfs Guðmundssonar, eiganda Hvals I. Stefnandi hefur með bréfi dómsmálaráðuneytisins, dagsettu 19. apríl 1955, fengið gjafsókn í málinu, og stefndu hafa með bréfi dómsmálaráðuneytisins, dagsettu 16. júní 1955, fengið gjafvörn í því.

Kröfur stefnanda eru þær, að hrundið verði með dómi yfirlandskiptagerð milli jarðanna Hvals I og Hvals II frá 10. maí 1952, og að stefndu verði dæmd in solidum til að greiða honum málskostnað, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál. Til vara hefur hann krafizt þess, að landskiptum verði rift að nokkru leyti, þannig að bætt verði við landsúthlutun til hans.

Stefndu kröfðust þess aðallega, að málinu yrði vísað frá dómi, en til vara, að þau yrðu sýknuð af öllum kröfum stefnanda og

að stefnandi yrði, hvernig sem málið fer, dæmdur til að greiða þeim málskostnað að mati dómsins, eins og málið væri ekki gjafvarnarmál. Lögmenn beggja aðilja hafa krafizt talsmannslauna þeim til handa, hvernig sem málið færi. Frávísunarkröfu stefndu var hrundið með úrskurði, uppkveðnum 3. apríl s.l., en þeim úrskurði var skotið til Hæstaréttar og hann þar staðfestur hinn 14. maí s.l.

Málavextir eru þeir, að í september 1952 fóru fram skipti á landi Hvols í Dyrhólahreppi í Vestur-Skaftafellssýslu, sem var óskipt sameign stefnanda og Eyjólfs heitins Guðmundssonar. Landskiptum þessum var skotið til yfirlandskiptamanna, sem framkvæmdu yfirlandskipti með yfirlandskiptagerð, dagsettri 10. maí 1952. Stefnandi, sem ekki vildi una yfirlandskiptum og krefst riftunar á þeim, byggir riftunarkröfu sína á því, að skipti þessu séu, jafnvel þótt þau kynnu að vera lögleg að ytra formi, að efni til svo misheppnuð og í sumum atriðum jafnvel fráleit, að ekki verði við unað, þar eð þau halli stórlega á Hvol II í öllu tilliti. Ætla meg, að yfirlandskiptin hafi að nokkru verið byggð á röngum eða misskildum forsendum og án nægilega undirbyggðs grundvallar. Kveðst hann vegna hinna misheppnuðu og ranglátu yfirlandskipta hafa beðið mikið afhroð, þar sem land það, sem honum hafi verið úthlutað, sé miklu minna, en þó einkum miklu lélegra land en land Hvols I, kostnaðarsamara til ræktunar og nytja, og öll aðstaða til búrekstrar þar stórum verri. Hafi hann af þessum sökum orðið að draga stórum saman búrekstur og fækka búpeningi, og séu jafnvel horfur á, að hann neyðist til að hætta búskap, ef hann fái ekki einhverja leiðréttingu þessara mála. Þessu öllu til staðfestingar hefur stefnandi m. a. bent á álitserð tveggja dómkvaddra manna, Sturlu Friðrikssonar magisters og Ágústs Böðvarssonar landmælingamanns (dskj. nr. 3, sbr. dskj. nr. 4), sem hann telur sanna, að yfirlandskiptin séu ranglát og sér mjög óhagkvæm að efni til. Hann telur hefynd af þeim hluta landsins, sem hann fékk í sinn hlut við yfirlandskiptin, bæði minni og verri en hefynd af landi stefndu samkvæmt yfirlandskiptunum. Með skírskotun til útreikninga hinna dómkvöddu skoðunarmanna kveður hann aðeins 39 hundraðshluta gróðurlendis á sínum jarðarhluta vera innan 1500 metra fjarlægðar frá bæ, en 71 hundraðshluti gróðurlendis hins jarðarhlutans sé innan 1500 metra fjarlægðar frá þeim bæ. Einnig bendir hann á, að ranglæti og lögleysa sé í yfirlandskiptagerðinni að skylda sig til

að flytja endurgjaldslaust hús, sem hann átti á landi því, sem kom í hlut stefndu samkvæmt yfirlandskiptagerð. Þá kveður hann skiptin sums staðar ófullkomin, svo sem um Heimrkvísl og sandgræðsluland. Hann telur yfirlandskiptamenn hafa brotið 10. gr. laga nr. 46/1941 með því að skipta landinu í fjóra eða jafnvel fimm aðskilda hluta, og það svo óhönduglega, að hann komist ekki á norðvestur hluta lands síns að vetrarlagi nema með því að fara yfir land stefndu. Sömu grein telur hann brotna með því að hafa verulegan hluta markanna með bognum lín-um. Ekki kveður hann við yfirlandskiptin hafa verið tekið neitt tillit til hættu jarðarhlutanna af vatnságangi. Með varakröfu sinni krefst stefnandi viðbótar við land sitt á kostnað stefndu í túni og heimatæku þúrlendi, þannig að fullur jöfnuður náist.

Stefndu byggja sýknukröfu sína á því, að yfirlandskiptin séu lögleg að ytra formi, enda sé það beinlínis viðurkennt í stefnu, og að efnislega séu þau lögleg og rétt, og sé í þeim alls ekki hallað á stefnanda eða að minnsta kosti ekki verulega á hann hallað. Ekki sé vefengt, að yfirlandskiptamenn hafi verið óvilhallir og til þess hæfir að framkvæma yfirlandskiptin, og ekki hafi því verið haldið fram, að yfirlandskiptamenn hafi ekki farið heiðarlega og löglega að við skiptin. Álitsgerð þeirra Ágústs og Sturlu mótmæla þau sem rangri og þýðingarlausri fyrir málið og óbindandi fyrir þau, enda hafi þeim ekki verið tilkynnt um skoðunina og því ekki gefinn kostur á að koma að upplýsingum. Kveða stefndu alla útreikninga í álitsgerðinni samkvæmt skiptingu í gróðursvæði ómerkta af álitsgefendum sjálfum, þar sem þeir viðurkenni, að ekki sé unnt að draga afmarkaða línu milli gróðursvæða, þar sem jaðrar gróðursvæðanna séu ógreinilegir, og skörp mörk ekki til, en oft sé blandaður gróður á stórum svæðum og verði ávallt matsatriði, hvernig flokka skuli. Þá sé og viðurkennt, að mælingar allar hafi verið gerðar án mælitækja. Stefndu kveða 10. gr. landskiptalaganna ekki brotna með yfirlandskiptunum, þar sem land stefnanda sé aðeins í tveimur hlutum, en land þeirra í þremur hlutum, og hafi stefnandi því eigi ástæðu til umkvartana af þessu efni. Um fjarlægð hinna ýmsu landtegunda frá bæjum segja þau, að útilokað sé að skipta landinu nema í eintómum skákum þannig, að hvor hluti fái jafnmikið af hverri tegund gróðurlendis í sömu fjarlægð frá bæ, enda hafi stefnandi fengið meira af slægjum út frá túni sínu, en þau aftur meira af nærtækum kúahögum, og hallist þar ekki á. Um heymagn af landi hvors aðilja um sig

segja stefndu, að það fari meira eftir áburðarmagni en landgæðum og sanni því heyfengsskýrslur ekkert um gæði lands þess, sem heyið er fengið á. Um flutning húsa stefnanda samkvæmt yfirlandskiptagerð segja stefndu, að upplýst sé, að þau hafi við yfirlandskiptin verið dæmd ónýt að öllu öðru en þaki, og hafi stefnanda því verið gert að flytja það á brott af landi því, sem stefndu fengu við yfirlandskiptin. Niðurstaða röksemda stefndu er sú, að þótt litið yrði svo á, að dómstólar gætu hrundið yfirlandskiptum, þá væri ekki um slíkt að ræða, nema sannað væri fullkominni sönnun, að þau væru verulega röng, en í málinu hafi engin sönnun þess komið fram, enda sé fullyrðing stefnanda þar um með öllu röng. Kveða þau land sitt samkvæmt yfirlandskiptagerðinni bæði rýrara en land stefnanda og auk þess liggi það undir meira ágangi. Þrátt fyrir þessa skoðun á landgæðum kveðast stefndu vilja forðast kostnað þann og fyrirhöfn, sem nýjum landskiptum fylgi, enda séu ný landskipti nú að þeirra áliti með öllu óframkvæmanleg.

Samkvæmt yfirlandskiptagerðinni um Hvol frá 10. maí 1952 er land það, sem tekið er til skipta, 715,68 hektarar að flatarmáli. Heimrikvísl og ógróið land í sandgræðslugirðingu er ekki talið með í þeim útreikningi. Öllu landi í sandgræðslu virðist þó skipt, en Heimrikvísl er að mestu óskipt, eins og síðar greinir. Flatarmál þess lands í sandgræðslugirðingu, sem gróður er talinn í, er talið 55,08 hektarar, flatarmál aurlendis með gróðri er talið 141,64 hektarar, en stærð túna, beitolands og slægna 518,96 hektarar. Landsstærð er alls talin 715,68 hektarar. Þessu landi var skipt þannig, að Hvoll I fékk í sinn hluta 43,9 hektara gróins lands í sandgræðslu, 71,01 hektara í aurlendi og 245,04 hektara í túni, beitolandi og slægjum, eða alls 395,95 hektara. Hvoll II fékk 11,18 hektara af grónu landi í sandgræðslu, 70,63 hektara af aurlendi og 273,92 hektara af túni, beitolandi og slægjum, eða samtals 355,73 hektara. Landinu var skipt eftir markalínum þeim, sem færðar hafa verið inn á dskj. nr. 4. Fær Hvoll I heimatún vestan markalínu í túni, Hvolseyjar og Miðeyjar sunnan markalínu og Heimamýri (Hvolsmýri) norðan markalínu. Einnig land ofan þjóðveggar austan markalínu, sem dregin er þar frá norðri til suðurs. Hvoll II fær heimatún austan markalínu í túni, Heimamýri (Hvolsmýri) sunnan markalínu, Hvolseyjar og Miðeyjar norðan markalínu að þjóðvegi og land ofan þjóðveggar vestan markalínu.

Í yfirlandskiptagerðinni er ákveðið, að farvegur Heimrikvísl-

ar frá þjóðvegi suður að heimreið að Hvoli II skuli vera óskipt land, „þar sem skiptanefnd lítur svo á, að ógerningur sé að halda þar uppi girðingu vegna staðhátta. Þó er landeigendum heimilt að girða eftir kvíslarfarveginum, og skal þá miður aur ráða. Aldrei má þó girða svo í Heimríkvísl, að landeigendur hafi ekki greiðan aðgang hver að sínu landi“.

Þá eru sérákvæði í yfirlandskiptagerðinni um:

1. Kostnað við uppsetningu, færslu og viðhald girðinga meðfram þjóðvegi.
2. Afnotarétt Hvols II að fjöruvegi, sem liggur í gegnum land Hvols I.
3. Eignaskipti eða flutning fjárhúsa og hlöðu í Benshólma. Er þar ákveðið, ef samningur um eignaskipti takist ekki, skuli ábúandi Hvols II taka það úr húsunum, er hann telur hagkvæmt fyrir sig, og hafa lokið því ekki síðar en 1. desember 1952.
4. Að sameiginleg fjárrétt falli undir Hvol I, en fjárhústóft Hvols I falli undir Hvol II.
5. Að reki og önnur hlunnindi skuli vera sameign, svo sem verið hafi.
6. Endurskipti vegna eyðingar lands af ágangi vatns og sands svo og vegna lands, sem grær upp.

Í framangreindri álitserð hinna dómkvöddu skoðunarmanna Ágústs Böðvarssonar og Sturlu Friðrikssonar er fundið að því, að uppdráttur sá, sem farið var eftir við skiptin á Hvoli, hafi ekki verið fullnægjandi, þar sem hann geri ekki aðra greiningu landtegunda en milli aurs, sands og annars lands. Sama máli kveða þeir gegna um greinargerð yfirlandskiptamanna, að hún greini ekki heldur milli túns, góðra engja og annars sérstaklega verðmæts lands. Skipta þeir landinu eftir tegundum í níu flokka. Telja þeir tún Hvols I samkvæmt yfirlandskiptunum vera 16,2 hektara, en Hvols II 13,44, nýrækt Hvols I 1,0 hektara, en Hvols II enga, vallendi Hvols I 26,6 hektara, en Hvols II 23,6 hektara, móa Hvols I 88,5 hektara, en Hvols II 75,8 hektara, rýrari móa Hvols I 92,4 hektara, en Hvols II 51,6 hektara, jaðar Hvols I 20,9 hektara, en Hvols II 56,7 hektara, mýri Hvols I 43,4 hektara, en Hvols II 64 hektara og aurlendi Hvols I 71,01 hektara, en Hvols II 70,63 hektara. Tún jarðarhlutanna fyrir yfirlandskiptin telja þeir hafa verið 14,54 hektara hjá Hvoli I, en 15,10 hektara hjá Hvoli II.

Með því að draga hringi með 1500 metra geisla frá hvor-

um bæ telja þeir sig komast að raun um, að mikill sé mismunur á aðstöðu til nýtingar landsins, sérstaklega hvað snertir kúahaga, þar sem þeir telja, að Hvoll I hafi 71 hundraðshluta af sínu gróðurlendi innan hringsins, en Hvoll II aðeins 39 hundraðshluta.

Niðurstaða álitsgerðar þeirra er:

1. Skipting túna ójöfn (1—2).
2. Mismunandi aðstaða til ræktunar og annarar nytjunar vegna mismunandi fjarlægðar og landtegunda (3).
3. Ekki komi fram í skiptagerð, hvort land undir sýsluvegi og þjóðvegi sé tekið af óskiptu landi (4).
4. Óákveðin mörk um skiptingu sandgræðslu (5).
5. Óréttmæt ákvæði um fjárhús og hlöðu og flutning á þeim (6).
6. Bent er á til athugunar, hvort eigendur telji sér ekki hagkvæmara að skipta Heimrikvísl, þar sem grundvöllur fyrir umferðarrétti um kvíslina sé fallinn burt með flutningi sýsluvegar.

Þá láta þeir þess getið varðandi greiningu lands í gróðursvæði, að ekki sé unnt að draga afmarkaða línu milli þeirra, þar sem jaðrar svæðanna séu ógreinilegir og skörp mörk ekki til. Sé oft blandaður gróður á stórum svæðum, og verði ávallt matsatriði, hvernig flokka skuli. Í niðurlagi álitsgerðar sinnar skilgreina þeir frekar hinar ýmsu tegundir gróðursvæða og lýsa helztu gróðureinkennum á þeim. Álitsgerðin er dagsett í Reykjavík hinn 10. marz 1955.

Svo sem að framan er greint, mótmæla stefndu álitsgerð þeirra Ágústs og Sturlu sem rangri og þýðingarlausri fyrir málið og óbindandi fyrir þau, þar sem þeim hafi ekki verið tilkynnt um skoðunina. Þá mótmæla þau, að hallað hafi verið á stefnanda við yfirlandskiptin, og algerlega ósannað í málinu, þrátt fyrir álitsgerðina, að hve miklu leyti skoðunarmenn telji hallað á stefnanda og hvort verulega sé á hann hallað. Sé álitsgerðin einnig af þeim sökum markleysa og þýðingarlaus fyrir málið, enda komi það hvergi fram í henni, að yfirlandskiptin séu fráleit og að þau halli stórlega á Hvol II í öllu tilliti, svo sem segi í stefnu. Við vitnaleiðslu í sambandi við skoðunargerðina kom í ljós, að skoðunarmennirnir tilkynntu aðiljum munnlega um hana, um leið og hún hófst. Jafnframt kom í ljós, að mælingar skoðunarmannanna voru framkvæmdar með því að stíga vegalengdirnar, og innfærslur á uppdrátt Ásgeirs L. Jónssonar, sem þeir telja réttan, gerðan frihendis jafnóðum. Lýsti Ágúst því

yfir, að nákvæmari mælingar hafi verið óþarfar, þar sem erfitt sé að greina nákvæmlega milli gróðurflokka, svo sem fram komi í álitsgerð þeirra.

Áreið fór fram dagana 17. og 18. f. m. Var allt land beggja jarðarhluta samkvæmt yfirlandskiptagerðinni skoðað, og þykir rétt að benda á eftirtalin atriði:

1. Við skoðun á heimatúnum kom í ljós, að tún beggja jarðarhluta eru mismunandi að gæðum. Syðsti hluti túnanna er mjög sendinn og liggur undir sandágangi. Einnig gætir votlendis á stöku stöðum í túnnum beggja jarðarhluta, þó meiri í hluta Hvals I. Þýfi er á litlum bletti í túni Hvals II. Ekki verður talið, að á hallist verulega milli jarðarhlutanna um hina votlendu bletti í heimatúnum, þótt þeir séu aðeins meiri í túni Hvals I, eins og að framan greinir, en jarðvegur er mun rýrari í miklum hluta heimatúns Hvals I, þar sem hann er mjög sendinn. Miklu stærra svæði af heimatúni Hvals I liggur undir sandágangi en af heimatúni Hvals II. Eigi verður talið, að svo mjög hallist á um skipti heimatúna sem álitsgerð þeirra Ágústis og Sturlu gefa til kynna. Telja hinir sérfróðu meðdómsmenn, að láta muni nærri, að gæðamunur heimatúna vegi á móti stærðarmun þeirra.

2. Nýrækt í Benshólma.

Samkvæmt framburði grasafræðingsins Sturlu Friðrikssonar var nýræktarbletturinn í Benshólma í lélegri rækt, er skoðun fór fram, og sást þar ekki erlent sáðgresi. Við skoðun dómenda, er áreið fór fram, þótti bera þar töluvert á votlendisgróðri, og telja hinir sérfróðu meðdómsmenn blett þenna sízt betri en ýmsa aðra slægjubletti í Hvolseyjum og Miðeyjum, sem ekki eru skilgreindir sem tún í álitsgerðinni.

3. Skipting annars lands.

Í yfirlandskiptagerðinni er tún, beitoland og slægjur hvors jarðarhluta talið saman. Af því fær Hvoll I samtals 273,92 hektara. Aurlendi skiptist nokkuð jafnt, en Hvoll I fær af grónu landi í sandgræðslu 55,08 hektara á móti 11,18 hekturum, sem Hvoll II fær. Í álitsgerðinni á dskj. nr. 3 er land það, sem flokkað er í yfirlandskiptagerðinni sem tún, beitoland og slægjur, flokkað í 7 flokka, og er gróið land í sandgræðslu talið þar með (sem mói). Enda þótt skipting landsins í gróðursvæði í álitsgerðinni sé ónákvæm, þar sem erfitt er að greina mörk gróðursvæða og mælingar óná-

kvæmar, þá veitir hún og gróðurkortið á dskj. nr. 4 óneitanlega nokkurt yfirlit um gróðurfarið á landinu. Við athugun landsins var höfð hliðsjón af álitssgerðinni og gróðurkortinu og gerður samamburður á því og landinu sjálfu, og kom þá í ljós, að nokkurs misræmis gætti milli korts og lands, ekki hvað sízt í norðvesturhluta þess.

Athugun dómenda á vettvangi með hliðsjón af framangreindum gögnum sýnir, að við skipti á beitolandi og slægjum, að meðtöldu grónu landi í sandgræðslu, hallast ekki verulega á milli jarðarhlutanna um valllendi og betri móa. Af rýrari móa hefur Hvoll I fengið mun meira, um 40 hektara samkvæmt álitssgerðinni. Athugun á vettvangi leiddi í ljós, að það er sízt oftalið. Af jaðri hefur Hvoll II fengið mun meira land en Hvoll I og sömuleiðis mun meira af mýri. Enda þótt alltaf sé nokkurt matsatriði, hvort betur sé fallið til beitar og ræktunar mýri og jaðar annars vegar og rýrari mói hins vegar, er það augljóst, að sá rýrari mói, sem hér um ræðir, getur með engu móti talizt betra, eða a. m. k. svo mikið betra land en jaðar og mýri, að af þeim sökum halli á Hvol II. Ekki verður fallizt á þá skoðun stefnanda, sem byggist á álitu skoðunarmanna, að nauðsynlegt sé að færa inn á skiptakort gróðurfarslýsingu, enda er hlutverk landskiptamanna að meta landið eftir gróðurfari, jarðvegi, legu og öðrum aðstæðum, eftir að þeir hafa sjálfir skoðað landið.

Eins og framan er getið, telur stefnandi með vísan til álits skoðunarmanna, að aðstaða Hvals II sé ekki jöfn aðstöðu Hvals I, sérstaklega hvað snertir kúahaga. Telur hann æskilegt, að kúahagar séu ekki lengra en 1500 metra frá hvorum bæ um sig. Hafa skoðunarmennirnir dregið hringi umhverfis bæina með þessari fjarlægð sem radius. Telja þeir, að 71 hundraðshluti af gróðurlendi Hvals I (um 200 hektarar) sé innan þessarar fjarlægðar. Af því sé um 67 hektarar rýrari mói, um 67 hektarar betri mói og um 22 hektarar mýri. Hins vegar sé aðeins 39 hundraðshlutar af gróðurlendi Hvals II (um 112 hektarar) innan þessarar sömu fjarlægðar. Af því telja þeir 19 hektara rýrari móa, 5 hektara betri móa, en um 54 hektara mýri. Telja þeir, að hallað sé á Hvol II í þessu efni. Aðspurðir í vitnaleiðslu, hvað þeir telji kúahaga, telur Sturla það vera betri móa, vallendi og jaðar, en Ágúst telur það jafnan matsatriði, hvað af hinum ýmsu tegundum lands megi telja kúahaga, og telur sig ekki geta sagt, hve mikið af landi því, sem innan hringanna er, séu kúahagar. Í framburði Sturlu kemur óbeinlínis fram, að rýrari mói geti ekki talizt til kúahaga

að hans dómi. Sé rýrari mói ekki reiknaður með, koma í hlut Hvols II samkvæmt útreikningum skoðunarmanna 93 hektarar af gróðurlendi innan hringsins, en í hlut Hvols I 133 hektarar. Er því um allmikinn stærðarmun að ræða. Hins vegar er það álit hinna sérfróðu meðdómsmanna, að meginíð af þeim móa syðst í Miðeyjum og Hvolseyjum, sem á gróðurkorti skoðunarmanna er flokkað sem betri mói, geti ekki nema að litlu leyti talizt not-hæfir kúahagar. Ljóst má telja, að hægt sé að draga hringi í ýms-um fjarlægðum frá bæjunum og fá þannig ýmis konar skiptingu lands í gróðursvæði innan þeirra, mismunandi hagkvæma hvor-um aðilja, eftir því frá hvaða sjónarhóli er litið.

Þykir því, þegar á allt er litið, ekki um neinn verulegan mun að ræða á aðstöðu Hvols I og Hvols II, hvað snertir kúahaga.

Eftir athugun á landkostum jarðanna og öllum aðstæðum, er það samróma álit hinna sérfróðu meðdómsmanna, að heildar-niðurstaða samanburðar á landgæðum og aðstöðu til búrekstrar á báðum jarðarhlutunum samkvæmt yfirlandskiptagerðinni sé sú, að ekki halli svo á stefnanda í neinum verulegum atriðum, að rifting landskipta verði á því byggð.

Kemur þá til athugunar, hvort nokkrir þeir gallar séu að öðru leyti á landskiptunum, að varða beri ógildingu þeirra.

Svo sem greint er frá hér að framan, eru báðir bakkar Heimri-kvísar farvegarins hafðir sem landamerki milli jarðarhlutanna samkvæmt yfirlandskiptagerðinni, en farvegurinn sjálfur látinn vera óskipt land. Eru þau landamerki allt frá þjóðvegi og suður undir heimreið að Hvoli II. Er það um 2.4 kílómetra vegalengd. Breidd farvegarins er mjög mismunandi, allt frá 40 metrum upp í 180 metra, og bakkarnir beggja megin í ótal bugðum alla þessa vegalengd. Í yfirlandskiptagerðinni segir, að þessi hluti Heimri-kvísar skuli vera óskipt land, „þar sem skiptanefnd lítur svo á, að ógerningur sé að halda þar uppi girðingu vegna staðhátta. Þó er landeigendum heimilt að girða eftir kvísarfarveginum, og skal þá miður aur ráða. Aldrei má þó girða svo í Heimrikvísl, að landeigendur hafi ekki greiðan aðgang hver að sínu landi.“ Ákvæði þessi gera það að verkum, að landeigendur verða annað-hvort að girða hvor sinn bakka farvegarins eða girða í miðjum aur. Hvor leiðin sem farin er gerir óhjákvæmilegt, að marka-girðing á þessum mörkum verði í ótal hlykkjum. Er það sam-róma álit hinna sérfróðu meðdómsmanna, að enga nauðsyn hafi borið til að láta þenna forna og þurra vatnsfarveg ráða mörkum, og verður því að telja, að ákvörðun landamerkja á þenna hátt

sé ekki í samræmi við 2. mgr. 10. gr. landskiptalaganna. Mun láta nærri, að þessi mörk við farveginna séu helmingur sameiginlegra marka milli jarðarhlutanna, og er þá miðað við báða bakka.

Ákvæði yfirlandskiptagerðarinnar um heimild til girðingar eftir miðjum aur og ákvæðið um, að aldrei megi girða svo í Heimrikvísl, að landeigendur hafi ekki greiðan aðgang hvor að sínu landi, verða vart talin samrýmanleg. Ef markagirðingin þvert yfir landið ætti að skera girðingu eftir miðjum aur, þyrfti a. m. k. 3 hlið á girðingarnar við skurðarpunktinn til að hægt væri að komast milli landshlutanna. Sú aðstæða mundi að vísu ekki hindra mannaferðir þar um, en mundi gera rekstur búfjár þar mjög erfiðan. Vafasamt má telja, hvort heimilt er, eftir orðalagi yfirlandskiptagerðar, að girða þvert yfir aurinn. Yrði það ekki talið heimilt, er ákvæðið um heimild til girðingar í miðjum aur þýðingarlaust, þar sem opið yrði á lönd beggja aðilja, ef markagirðingar þeirra þvert yfir landið ættu að enda á bökkum Heimrikvíslar. Til að fyrirbyggja það yrði því einnig að girða báða bakka. Ágreiningur hefur þegar skapast af ákvæði þessu.

Auk þess að ákvæðið um landamerki á bökkum farvegs Heimrikvíslar er andstætt 2. mgr. 10. gr. landskiptalaganna, þykir það og ákvæðin um heimild til girðingar í farveginum óhentug, óeðlileg og báðum aðiljum mjög óhagkvæm, og verður heldur eigi komið auga á neinar ástæður, er réttlæti þetta fyrirkomulag.

Með yfirlandskiptagerðinni er landi jarðarinnar neðan (sunnan) þjóðvegur skipt með krossskiptingu, þannig að Hvoll I fær suðvesturhlutann og norðausturhlutann, en Hvoll II fær suðausturhlutann og norðvesturhlutann. Fyrir ofan þjóðveg er landinu skipt í tvo hluta með beinni línu, þannig að hluti Hvols I er að austanverðu, en hluti Hvols II að vestanverðu. Engar ástæður eða röksemdir eru tilgreindar í yfirlandskiptagerðinni fyrir áðurgreindri krossskiptingu neðan þjóðvegur.

Slík skipting, sem auk þess að vera gagnstæð ákvæði 1. mgr. 10. gr. landskiptalaganna, er í fyllsta máta óeðlileg og báðum aðiljum óhagkvæm. Erfiðleikum þeim, sem krossskiptingin skapar ábúendum beggja jarðarhluta, hefur að nokkru verið lýst að framan í sambandi við ákvæði yfirlandskiptanna um girðingar í farveginum. Með aukinni ræktun landsins eykst umferðarþörfin að sjálfsögðu milli landshlutanna, og því tilfinnanlegra verður óhagræði vegna skiptanna, eftir því sem frá líður og bú væntanlega stækka.

Rekstur búfjár af syðri hlutum jarðanna á hina nyrðri og öfugt hlýtur að verða miklum erfiðleikum bundinn, hvort sem girt er á bökkum Heimríkvislar eða í miðjum aur. Er ein afleiðing krossskiptingarinnar og girðingarákvæða þeirra, sem henni eru samfara, sú, að alltaf þarf að reka búfé um 2 hlið til þess að því verði komið milli landshluta hvors ábúanda um sig neðan þjóðveggar. Með þessum hætti á landskiptum beinist öll umferð milli jarðarhlutanna á einn ákveðinn blett í Heimríkvislarfarveginum, en þar eru aðstæður þannig, að ófærð getur auðveldlega skapast að vetri til vegna snjóa og krops, en farvegurinn er á þessum stað einna þrengstur og nokkuð djúpur. Þykir augljóst, að þarna geti orðið algert samgöngubann, og séu þá eigi aðrar leiðir tiltækar en að fara margra kílómetra krók eftir sýsluvegi og þjóðvegi eða fara yfir land hins jarðarhlutans. Önnur afleiðing krossskiptanna er sú, að mörk milli jarðarhlutanna lengjast að mun umfram það, sem nauðsynlegt væri, miðað við skipti í tvo samfellda hluta.

Kemur þá til álita, hvort skipting jarðarinnar í samræmi við ákvæði 1. mgr. 10. gr. landskiptalaganna sé gerleg, þannig að samræmi verði milli heildarlandstærðar og landgæða beggja jarðarhlutanna.

Heimatún og aðalbyggingar beggja jarðarhlutanna eru syðst í landinu austan miðju. Austasti hluti jarðarinnar (Heimamýri, Hvolsmýri) er að mestum hluta mýrlendi. Syðsti hluti Hvolseyja (vestast) og Miðeyja er mólendi. Miðbik Hvolseyja og Miðeyja er votlent, en bakkar þurrlendir, mestmegnis móar og valllendi. Um miðbik Miðeyja er mikið af sléttum túngæfum slægjum. Nyrzti hluti Hvolseyja og Miðeyja sunnan þjóðveggar er að meirihluta til votlent ásamt nokkru af móum og valllendi. Land ofan þjóðveggar er að mestu leyti móar og jaðar, ásamt lítt grónum aurum. Ber þess að geta, að nyrðri hluti Hvolseyja er mun votlendari en gróðurfarsmerkingar á dskj. nr. 4 gefa til kynna.

Aðalregla landskiptalaganna um framkvæmd landskipta felst í 10. gr. þeirra. Kemur og beinlínis fram í upphafi 3. gr. sömu laga, að ekki er til þess ætlazt, að skipti hljóti að vera jöfn að stærðum, heldur eigi stærð og landgæði að metast saman, þannig að rýrara land skuli jafnast með stærra flatarmáli og öfugt.

Athugun dómenda á vettvangi, með hliðsjón af yfirlandskipta-gerðinni sjálfri og álitsgerðinni á dskj. nr. 3, þykir hafa leitt í ljós, að eigi sé fært að skipta landinu þannig milli beggja aðilja, að hvor um sig fái nákvæmlega jafnmikið af sams konar gróður-

lendi, nema með skákaskiptingu. Hafi krossskiptingin haft þann tilgang, hefur hann ekki náðst með henni nema að litlu leyti. Telja verður aðalannmarka þess, að landinu verði skipt í samhengi út frá heimatúnum aðilja, þann, að austurhluti landsins er mestmegnis mýrlendi, en neðsti hluti Hvolseyja og Miðeyja þurrir móar. Með krossskiptingunni hefur ekki tekizt að jafna þann mun mólendis og mýrlendis, sem landshættir syðst á jörðinni óhjákvæmilega hafa í för með sér. Þykir ljóst, að landkostir á ofanverðri jörðinni neðan þjóðveggar séu svo breytilegir, að unnt muni að ná allgóðum jöfnuði milli beggja jarðarhluta, hvað snertir einstaka gróðurflokka, að undanskildum þeim mismun, sem er á landi austur og vestur af túnum bæjanna, en slíkur munur hlýtur að verða í öllum skiptum nema skákaskiptum. Þykir því sýnilegt, að möguleikar séu fyrir samfelldri skiptingu landsins neðan þjóðveggar, án þess að meira misræmis gæti milli einstakra landtegunda en nú er samkvæmt krossskiptum yfirlandskiptanna. Krossskiptin geta því eigi talizt ná þeim tilgangi að jafna áðurgreint misræmi, enda nær krossskiptingin ekki til þess lands, sem er grundvöllur misræmisins, mólendisins að suð-vestanverðu.

Rétt þykir í þessu sambandi að geta þess samróma álits með dómsmannanna, að vegna framtíðarnotkunar landsins verði að gæta þess að skapa ekki óhagræði það, sem krossskipting hefur í för með sér, þótt hún kynni að veita nokkru meiri jöfnuð milli hinna einstöku gróðursvæða. Beri þess að gæta, að allur efri hluti landsins neðan þjóðveggar sé í aðalatriðum með líka jarðvegs-eiginleika og raunverulegt verðmæti því svipað við framtíðarræktun. Er það eindregið álit meðdómsmannanna, að skammsýn sjónarmið eða stundarhagsmunir, ef til vill ímyndaðir, verði að víkja fyrir skynsamlegri úrlausn, sem miðist við framtíðarhagsmuni beggja aðilja eða þeirra, sem við eiga að taka.

Samkvæmt framangreindu og með hliðsjón af upphafsákvæði 3. gr. landskiptalaganna þykir mega slá því föstu, að búkun landsins í fleiri hluta samkvæmt yfirlandskiptagerðinni með þeim óheppilegu afleiðingum, sem að framan er lýst, sé með öllu þarflaus og brjóti því í bága við grundvallarákvæði landskiptalaganna um framkvæmd landskipta.

Með hinni krókóttu og óheppilegu landamerkjalinu við Heimrikvíslarfarveg og krossskiptingu landsins, sem hvorttveggja er með öllu þarflaust, er ákvæði yfirlandskiptanna í beinni andstöðu við 1. og 2. mgr. 10. gr. landskiptalaga nr. 46/1941.

Nokkur fleiri atriði þykja athugunarverð í sambandi við framkvæmd yfirlandskiptanna og yfirlandskiptagerðina.

1. Hvorki í landskiptagerð eða yfirlandskiptagerð er gerð nein grein fyrir, hvaða jarðamat hafi verið lagt til grundvallar við skiptin né að nokkur skilríki hafi verið lögð fram um eignarhlutföll. Sýnilega er gengið út frá helmingaskiptum. Með framlagningu veðbókarvottorðanna á dskj. nr. 78 og 79 verður ljóst, að veðmálabækur bera það ekki með sér, að helmingaskipti séu eða eigi að vera. Við flutning málsins var út frá því gengið af umboðsmönnum beggja aðila, að helmingaskipti hefðu verið á landinu að öðru leyti en ræktun. Mun því engin deila hafa verið um þetta atriði. Ástæða hefði þó verið til að geta sérstaklega um þetta atriði við landskipti eða yfirlandskipti, þar sem veðmálabækur sýndu ekki þau eignarhlutföll, sem skipti síðan eru byggð á.

2. Ekki er þess getið í landskiptagerð eða yfirlandskiptagerð, hvort mörk Hvalsjarða annars vegar og aðliggjandi jarða hins vegar séu eða hafi verið ágreiningslaus, né heldur, hvort Hvalsland sé eða hafi verið með löglegum landamerkjum aðgreint frá landi nærliggjandi jarða, sbr. 9. gr. laga nr. 46/1941. Samkvæmt vottorði sýslumanns Skaftafellssýslu á dskj. nr. 82 hefur verið ágreiningur um landamerki Hvals, þ. e. staðsetningu hornmarks milli Breknajarða, Steigar og Hvals, en hornmark þetta kveður hann einnig vera hliðarmark fyrir Álftagrófarlandi. Með símkeyti frá sýslumanni Skaftafellssýslu á dskj. nr. 83 er því lýst yfir, að ágreiningur þessi hafi nú verið jafnaður. Stefnandi máls þessa neitar því, að ágreiningurinn sé jafnaður, þar sem hann hafi aldrei samþykkt eða undirskrifað neitt um það. Hvort sem sá ágreiningur er nú úr sögunni eða ekki, er ljóst af vottorði sýslumanns Skaftafellssýslu á dskj. nr. 82, að ágreiningur hafi verið um mörk Hvals og aðliggjandi jarða. Hefur bæði landskiptamönnum og yfirlandskiptamönnum því láðst að rannsaka það atriði, svo sem 9. gr. laga nr. 46/1941 býður.

Samkvæmt landamerkjalytingu Hvals á dskj. nr. 80 er ljóst, að mörk Hvalsjarða að vestanverðu (við Pétursey) eru í beinni línu, eða a. m. k. að mestu í beinni línu. Á landskiptakortinu á dskj. nr. 85 eru engin slík mörk færð inn að vestan, og sama er að segja um gróðurkortið á dskj. nr. 4. Á kortum þessum eru ekki aðrar línur dregnar að vestanverðu en þær, sem marka aura Klifandi ásamt nokkrum girðingum, en engin þeirra lína getur fallið saman við línu þá, sem dskj. nr. 80 fjallar um sem vestur-

mörk Hvals. Það kemur því alls ekki fram af skjölum málsins, að landskiptamenn eða yfirlandskiptamenn hafi gengið úr skugga um, hver væri landamerki jarðarinnar að vestan, og bendir sam-
anburður á dskj. nr. 4 og nr. 85 annars vegar og dskj. nr. 80 hins vegar til þess, að landskiptamönnum hafi ekki verið vestur-
mörk jarðarinnar fyllilega ljós.

3. Ekki er þess getið í landskiptagerð eða yfirlandskiptagerð, að leitað hafi verið upplýsinga um réttindi þau og skyldur, er sameignarlandinu fylgja, eða nokkrum hluta þess. Var þó ærið tilefni þess, þar sem stefnandi hélt því fram í greinargerð sinni í sambandi við landskiptin (fylgiskjal með dskj. nr. 76), að sameignarlandinu fylgi 50 þúsund króna sjóður, sem Alþingi hafi veitt Hvalsjörðum til varnaraðgerða gegn ágangi Hafursár. Samkvæmt vottorði sýslumanns Skaftafellssýslu á dskj. nr. 81 hefur hann skipt þessu fé í september 1950 eftir ósk beggja ábúenda Hvals, Eyjólf Guðmundssonar og Kristjáns Bjarnasonar, að því er sýslumaður telur í vottorði sínu. Stefnandi máls þessa kveðst aldrei hafa samþykkt þau skipti, enda mótmælt skiptum fjárins fyrr en í sambandi við landskipti. Í máli þessu hefur ekki verið gerð krafa um ógildingu á skiptum sjóðs þessa, og verður því engin afstaða tekin til, hvort þau hafi verið í samræmi við skipulagsskrá sjóðsins eða ákvæði fjárlaga. Hins vegar verður að telja það mjög stórfelldan galla á yfirlandskiptagerðinni, að ekki skuli þar vera vikið að svo stóru at-
riði sem fimmtíu þúsund króna sjóði, sem jörð þeirri tilheyrir, sem skipta á, eða a. m. k. gæti komið til með að tilheyra.

4. Í yfirlandskiptagerðinni er öllu landi í sandgræðslu skipt, en aðeins nokkur hluti þess talinn með í tölulegum útreikningum.

Með vísan til þess, sem að framan hefur verið rakið, þykir af þeim ástæðum bera að fella úr gildi yfirlandskiptin á Hvoli frá 10. maí 1952.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður, en greiða ber úr ríkissjóði málflutningslaun talsmanns stefnanda, Sigurðar E. Ólasonar hrl., og talsmanns stefndu, Egils Sigurgeirssonar hrl., sem þykja hæfilega ákveðin með hliðsjón af ferðakostnaði og dagpeningum kr. 12.000.00 til hvors.

Dómsorð:

Yfirlandskipti á landi jarðarinnar Hvals í Dyrhólahreppi í Vestur-Skaftafellssýslu frá 10. maí 1952 eru úr gildi felld.

Málskostnaður fellur niður, en ríkissjóður greiði málflutningslaun talsmanns stefnanda, Sigurðar E. Ólasonar hrl., og talsmanns stefndu, Egils Sigurgeirssonar hrl., kr. 12.000.00 til hvors.

Miðvikudaginn 25. maí 1960.

Nr. 9/1959.

**Kjartan Ingimarsson og
Ingimar Ingimarsson**

(Sveinbjörn Dagfinnsson hrl.)

gegn

fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

(Egill Sigurgeirsson hrl.).

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómara Hæstaréttar.

Árekstur bifreiða. Skaðabótamál.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjendur hafa skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 13. janúar 1959. Krefjast þeir þess, að stefnda verði dæmt að greiða þeim kr. 51.423.00 ásamt 6% ársvöxtum frá 19. janúar 1956 til greiðsludags svo og málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar í Hæstarétti úr hendi áfrýjenda.

Stjórnandi varnarliðsbifreiðar þeirrar, er í málinu greinir, ók bifreið sinni keðjulausri á hálum vegi eftir áætlunar-bifreið áfrýjenda, er nálgadist biðskýli fyrir slíkar bifreiðar, og hafði áætlunarbifreiðin stöðvazt þar, þegar varnarliðsbifreiðinni var ekið aftan á hana. Verður að telja, að stjórnandi varnarliðsbifreiðarinnar hafi ekið svo hratt og á annan hátt svo mjög gálauslega, miðað við aðstæður, að eigi séu efni til annars en að leggja alla fébótaábyrgð vegna árekstrarins á stefnda, enda þótt stöðvunarljós bifreiðar áfrýjenda kunni að hafa verið hulin snjó, er þetta gerðist.

Tjón það, er áfrýjendur krefjast bóta fyrir, þykir hæfi-